

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 5ης Μαρτίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Κρατικές ενισχύσεις — Εγγύηση του Δημοσίου σχετική με ένα δάνειο — Απόφαση 2011/346/ΕΕ — Ερωτήματα σχετικά με το κύρος — Παραδεκτό — Άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ — Αιτιολογία — Επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών — Άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ — Σοβαρή διαταραχή της οικονομίας κράτους μέλους»

Στην υπόθεση C-667/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal do Comércio de Lisboa (Πορτογαλία), με απόφαση της 17ης Οκτωβρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Δεκεμβρίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Estado português

κατά

Banco Privado Português SA, υπό εκκαθάριση,

Massa Insolvente do Banco Privado Português SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts (εισηγητή), αντιπρόεδρο του Δικαστηρίου, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev και J. L. da Cruz Vilaça, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Cruz Villalón

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Banco Privado Português SA, υπό εκκαθάριση, και η Massa Insolvente do Banco Privado Português SA, εκπροσωπούμενες από τις M. Ferreira Santos και R. Leandro Vasconcelos, advogadas,
- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον L. Inez Fernandes και την A. Cunha, επικουρούμενους από τους M. Pena Machete και G. Reino Pires, advogados,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους M. França και L. Flynn καθώς και από τη M. Afonso,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά, αφενός, το κύρος της αποφάσεως 2011/346/ΕΕ της Επιτροπής, της 20ής Ιουλίου 2010, σχετικά με την κρατική ενίσχυση C 33/09 (πρώην NN 57/09, πρώην CP 191/09) που χορήγησε η Πορτογαλία υπό μορφή κρατικής εγγύησης υπέρ της BPP (ΕΕ 2011, L 159, σ. 95) και, αφετέρου, την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [108 ΣΛΕΕ] (ΕΕ L 83, σ. 1).
- 2 Η υπό κρίση αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του Estado português (Πορτογαλικού Δημοσίου) και, αφετέρου, της Banco Privado Português SA (στο εξής: BPP), υπό εκκαθάριση, καθώς και της Massa Insolvente do Banco Privado Português SA (ομάδας των πιστωτών της BPP) με αντικείμενο την εγγραφή της απαιτήσεως του ως άνω Δημοσίου στο παθητικό της πτωχευτικής περιουσίας μέχρι ποσού ύψους 24 462 921,24 ευρώ, πλέον των οφειλόμενων τόκων, που αντιπροσωπεύει το ποσό της ανακτήσεως της ενισχύσεως την οποία το ως άνω Δημόσιο χορήγησε, όπως υποστηρίζεται, παρανόμως στην BPP ως εκ του ότι παρέσχε εγγύηση του Δημοσίου (στο εξής: εγγύηση) για δάνειο ύψους 450 εκατομμυρίων ευρώ χορηγηθέν στην τράπεζα αυτή.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός 659/1999

- 3 Το άρθρο 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 659/1999 ορίζει την παράνομη ενίσχυση ως νέα ενίσχυση η οποία εφαρμόζεται κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.
- 4 Το άρθρο 14 του κανονισμού αυτού, το οποίο τιτλοφορείται «Ανάκτηση της ενίσχυσης», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης για υπόθεση παράνομων ενισχύσεων, η Επιτροπή αποφασίζει την εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων για την ανάκτηση της ενίσχυσης από τον δικαιούχο (εφεξής αποκαλούμενη “απόφαση ανάκτησης”). Η Επιτροπή δεν απαιτεί ανάκτηση της ενίσχυσης εάν αυτό αντίκειται σε κάποια γενική αρχή του δικαίου [της Ένωσης].

2. Το ποσό που πρέπει να ανακτηθεί δυνάμει απόφασης ανάκτησης περιλαμβάνει και τους σχετικούς τόκους, υπολογιζόμενους με το δέον επιτόκιο που ορίζει η Επιτροπή. Οι τόκοι πρέπει να καταβληθούν από την ημερομηνία κατά την οποία η παράνομη ενίσχυση ετέθη στη διάθεση του δικαιούχου μέχρι την ημερομηνία της ανάκτησής της.

3. Με την επιφύλαξη απόφασης του Δικαστηρίου της [Ευρωπαϊκής Ένωσης] κατ' εφαρμογή του άρθρου [278 ΣΛΕΕ], η ανάκτηση πραγματοποιείται αμελλητί και σύμφωνα με τις διαδικασίες της εθνικής νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και πραγματική εκτέλεση της απόφασης της Επιτροπής. Για τον σκοπό αυτό και σε περίπτωση κινήσεως διαδικασίας

ενώπιον εθνικών δικαστηρίων, τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα που διαθέτουν στα αντίστοιχα νομικά τους συστήματα, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών μέτρων, με την επιφύλαξη της νομοθεσίας της [Ενωσης]».

Η απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009

- 5 Με την απόφαση C(2009) 1892 τελικό, της 13ης Μαρτίου 2009, σχετικά με την κρατική ενίσχυση NN 71/08 — Πορτογαλία, Auxílio estatal ao Banco Privado Português — BPP (EE C 174, σ. 1, στο εξής: απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009), η Επιτροπή αποφάσισε, χαρακτηρίζοντας την απόφαση αυτή ως επείγον μέτρο, να μην εγείρει αντιρρήσεις όσον αφορά τη χορηγηθείσα από το Estado português ενίσχυση υπό τη μορφή εγγυήσεως, καλύπτουσας ένα δάνειο ύψους 450 εκατομμυρίων ευρώ το οποίο είχαν χορηγήσει έξι πορτογαλικές τράπεζες στην BPP στις 5 Δεκεμβρίου 2008. Η εγγύηση αυτή επετράπη βάσει του άρθρου 87, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΕΚ, νυν άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, για χρονικό διάστημα έξι μηνών, ήτοι έως τις 5 Ιουνίου 2009.
- 6 Από την αιτιολογική σκέψη 34 της ως άνω αποφάσεως προκύπτει ότι η αξιολόγηση της ενισχύσεως, στην οποία προέβη η Επιτροπή, έλαβε χώρα υπό την επιφύλαξη της αξιολογήσεως στην οποία επρόκειτο ενδεχομένως να προβεί το εν λόγω θεσμικό όργανο, εάν η ισχύς του μέτρου παρατεινόταν πέραν της καταληκτικής ημερομηνίας που μνημονεύθηκε στην προηγούμενη σκέψη.
- 7 Στην αιτιολογική σκέψη 39 της εν λόγω αποφάσεως εκτίθενται τα εξής:

«Ανεξαρτήτως της υψηλής αξίας των παρεχομένων ασφαλειών, η προμήθεια ασφάλειας για την εγγύηση [...] εξακολουθεί να είναι σημαντικά χαμηλότερη από εκείνη που θα κρινόταν κανονικά προσήκουσα στην περίπτωση προβληματικών τραπεζών. Η Επιτροπή εκτιμά ότι η ως άνω προμήθεια ασφάλειας θα μπορούσε, κατ' εξαίρεση, να χαρακτηριστεί ως προσήκουσα προς τον σκοπό της διασφάλισης της επιβιώσεως της [BPP], τούτο δε, πάντως, αποκλειστικώς και μόνο για σύντομο χρονικό διάστημα διασώσεως. Εξάλλου, η αποδοχή προμήθειας ασφάλειας αυτού του ύψους εξαρτάται από την προϋπόθεση της υποβολής σχεδίου αναδιαρθρώσεως. Η Επιτροπή αναμένει ότι οι δαπάνες της κρατικής παρεμβάσεως υπέρ της BPP θα εμφανιστούν, μακροπρόθεσμα, στο σχέδιο αναδιαρθρώσεως που αποσκοπεί στην αποκατάσταση της βιωσιμότητάς της [...] και ότι ο αντίκτυπος, από απόψεως ανταγωνισμού, της χορηγηθείσας ενισχύσεως πρόκειται να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο αντισταθμιστικών μέτρων. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή υπενθυμίζει, επίσης, και καταγράφει ως θετική την εκ μέρους των πορτογαλικών αρχών ανάληψη της δεσμεύσεως να υποβάλουν σχέδιο αναδιαρθρώσεως εντός προθεσμίας έξι μηνών από της ημερομηνίας λήψεως του μέτρου ενισχύσεως υπέρ της [BPP], ήτοι έως τις 5 Ιουνίου 2009.»
- 8 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, στην αιτιολογική σκέψη 41 της αποφάσεως της 13ης Μαρτίου 2009, ότι οποιαδήποτε τυχόν παράταση της ενισχύσεως, της οποίας η διάρκεια ισχύος περιορίζεται σε έξι μήνες, πρέπει να της γνωστοποιείται προς έγκριση.

Η απόφαση 2011/346

- 9 Οι αιτιολογικές σκέψεις 9, 12, 13 και 19 έως 24 της αποφάσεως 2011/346 έχουν ως εξής:

«(9) Η BPP είναι χρηματοπιστωτικό ίδρυμα με έδρα την Πορτογαλία, που παρέχει υπηρεσίες ιδιωτικής τραπεζικής, συμβουλευτικές υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και υπηρεσίες κεφαλαίων ιδιωτικών συμμετοχών. [...] Η BPP ασκεί δραστηριότητες στην Πορτογαλία, την Ισπανία και σε μικρότερο βαθμό στη Βραζιλία και τη Νότια Αφρική.

[...]

(12) Στις 24 Νοεμβρίου 2008, η BPP ενημέρωσε την πορτογαλική κεντρική τράπεζα (“Τράπεζα της Πορτογαλίας”) ότι υπήρχε κίνδυνος να μην είναι σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της όσον αφορά τις πληρωμές. Τότε επιτράπηκε στην BPP να αναστείλει όλες τις πληρωμές της από την 1η Δεκεμβρίου 2008.

(13) Στις 5 Δεκεμβρίου 2008, η BPP έλαβε δάνειο ύψους 450 εκατ. [ευρώ] με εγγύηση [...]. Το δάνειο και η εγγύηση μόλις και κάλυπταν τις υποχρεώσεις της BPP, όπως [εγγράφηκαν] στον ισολογισμό της 24ης Νοεμβρίου 2008, το δε δάνειο προοριζόταν για να χρησιμοποιηθεί μόνον για την αποζημίωση των καταθετών και άλλων πιστωτών και όχι για να καλυφθούν οι υποχρεώσεις άλλων οντοτήτων του ομίλου.

[...]

(19) Στο πλαίσιο της εξέτασης, από μέρους της Επιτροπής, του μέτρου επείγουσας ενίσχυσης, η Πορτογαλία δεσμεύτηκε να υποβάλει σχέδιο αναδιάρθρωσης της BPP εντός έξι μηνών από την κρατική παρέμβαση (ήτοι έως την 5η Ιουνίου 2009).

(20) Στην απόφασή της της 13ης Μαρτίου 2009, η Επιτροπή ενέκρινε το μέτρο για περίοδο έξι μηνών από [την παροχή της εγγύησης] [...], ήτοι έως την 5η Ιουνίου 2009. Η Επιτροπή θεώρησε επίσης την υποβολή του σχεδίου αναδιάρθρωσης έως την 5η Ιουνίου 2009 ως αναγκαία, δεδομένου του εξαιρετικά χαμηλού επιπέδου της προμήθειας.

(21) Σχετικά με την παράταση της ισχύος της εγγύησης πέραν της αρχικής περιόδου των έξι μηνών, οι πορτογαλικές αρχές δεσμεύτηκαν να υποβάλουν ειδική κοινοποίηση στην Επιτροπή.

(22) Η Πορτογαλία δεν τήρησε τις προαναφερθείσες δεσμεύσεις.

[...]

(23) Με ηλεκτρονικό μήνυμα της 23ης Ιουνίου 2009, η Πορτογαλία ενημέρωσε την Επιτροπή για την απόφασή της να παρατείνει την [...] εγγύηση για περίοδο έξι ακόμα μηνών (απόφαση αριθ. 13364-A/2009 του Υπουργείου Οικονομικών της 5ης Ιουνίου 2009). Πάντως, η Πορτογαλία ούτε κοινοποίησε την παράταση αυτή ούτε ζήτησε την έγκριση της Επιτροπής.

(24) Εφόσον με την απόφαση της Επιτροπής [εγκρινόταν] η ενίσχυση μόνον μέχρι την 5η Ιουνίου 2009, η ενίσχυση αυτή διάσωσης καθίστατο παράνομη από την 6η Ιουνίου 2009.»

10 Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της εγγυήσεως ως «κρατικής ενισχύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στις αιτιολογικές σκέψεις 57 έως 60 της αποφάσεως 2011/346 εκτίθενται τα εξής:

«(57) Όπως [...] θεσπίστηκε στην απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 [...], η [...] εγγύηση επέτρεψε στην BPP να επιτύχει καλύτερους χρηματοοικονομικούς όρους για το δάνειο από εκείνους που συνήθως διατίθενται στην αγορά για επιχειρήσεις σε αντίστοιχες συνθήκες, στην ελάχιστη πιθανή περίπτωση, όπως παραδέχτηκαν οι πορτογαλικές αρχές, που τέτοιου είδους δάνεια θα ήταν διαθέσιμα. Ως προς αυτό, η απόφαση [της 13ης Μαρτίου 2009] ήδη ανέφερε ότι η προμήθεια 20 μονάδων βάσης ήταν σαφώς κατώτερη από το επίπεδο που απορρέει από την εφαρμογή της σύστασης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας της 20ής Οκτωβρίου 2008. Παρά το υψηλό επίπεδο της εξασφάλισης, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η προμήθεια για την [...] εγγύηση ήταν αισθητά χαμηλότερη από ό,τι θεωρείται γενικά αποδεκτό για προβληματικές τράπεζες. Η προμήθεια αυτή θεωρήθηκε κατάλληλη μόνο για το στάδιο της διάσωσης, με την προϋπόθεση υποβολής σχεδίου αναδιάρθρωσης πριν από τις 5 Ιουνίου 2009.

- (58) Αντίθετα από άλλες τράπεζες, οι οποίες δεν επωφελήθηκαν [...] εγγύησης για δάνεια, η BPP έτυχε οικονομικού πλεονεκτήματος, εφόσον η προμήθεια που χρεώθηκε για την [...] εγγύηση ήταν σαφώς χαμηλότερη από το επίπεδο αγοράς.
- (59) Το επιχείρημα που προβάλλουν οι πορτογαλικές αρχές ότι η BPP δεν ασκούσε δραστηριότητα στην αγορά μετά την 1η Δεκεμβρίου 2008 δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Δεδομένου ότι η άδεια άσκησης τραπεζικών δραστηριοτήτων της BPP ανακλήθηκε από την Τράπεζα της Πορτογαλίας μόλις στις 15 Απριλίου 2010, η BPP θα μπορούσε να έχει μπει ή ξαναμπει στην αγορά για μικρά χρονικά διαστήματα. Πράγματι, τα σχέδια [εξυγίανσης] της BPP που υποβλήθηκαν μεταξύ Δεκεμβρίου 2008 και Απριλίου 2009 έδειχναν τη δυνατότητα της τράπεζας να συνεχίσει να ασκεί οικονομική δραστηριότητα, χάρη στο μέτρο διάσωσης. Δεδομένων των δραστηριοτήτων της BPP και της θέσης της στις εθνικές και διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές, το πλεονέκτημα αυτό θα μπορούσε να επηρεάσει τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Μόνον από την 15η Απριλίου 2010, με την ανάκληση της άδειας άσκησης τραπεζικών δραστηριοτήτων, η BPP απώλεσε οποιαδήποτε δυνατότητα να ξαναμπει στην αγορά και δυνητικά να στρεβλώσει τον ανταγωνισμό και να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.
- (60) Βάσει των παραπάνω στοιχείων, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η [...] εγγύηση προσέφερε οικονομικό πλεονέκτημα στην BPP μέσω της χρήσης κρατικών πόρων της Πορτογαλίας. Το πλεονέκτημα αυτό δύναται να επηρεάσει τον ανταγωνισμό και το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Κατά συνέπεια, το μέτρο συνιστά κρατική ενίσχυση.»
- 11 Όσον αφορά την εξέταση της συμβατότητας της ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά, οι αιτιολογικές σκέψεις 65, 67, 68 και 70 έως 72 της εν λόγω αποφάσεως έχουν ως εξής:
- «(65) Η Επιτροπή έχει ήδη αναγνωρίσει ότι η τρέχουσα παγκόσμια [χρηματοπιστωτική] κρίση μπορεί να δημιουργήσει σοβαρή διαταραχή στην οικονομία ενός κράτους μέλους και ότι μέτρα στήριξης προς τις τράπεζες μπορεί να θεωρηθούν κατάλληλα για τη θεραπεία αυτής της διαταραχής. Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώθηκε στην [ανακοίνωση της Επιτροπής — Εφαρμογή των κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων στα μέτρα που λήφθηκαν για τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς στο πλαίσιο της τρέχουσας παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης (ΕΕ 2008, C 270, σ. 8, στο εξής: ανακοίνωση για τις τράπεζες)]. [...]
- [...]
- (67) Ωστόσο η Πορτογαλία όχι μόνο δεν υπέβαλε το σχέδιο αναδιάρθρωσης, παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις και την εντολή παροχής πληροφοριών, [...] αλλά παρέτεινε δύο φορές την εγγύηση χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση και έγκριση από μέρους της Επιτροπής.
- (68) [...] Η απόφαση [της 13ης Μαρτίου 2009] συνέδεσε την έγκριση της [...] εγγύησης με την εφαρμογή της δέσμευσης από μέρους των πορτογαλικών αρχών για την υποβολή σχεδίου αναδιάρθρωσης εντός έξι μηνών. Η δέσμευση αυτή δεν τηρήθηκε από μέρους των πορτογαλικών αρχών.
- [...]
- (70) [Ο]σον αφορά την υποχρέωση υποβολής του σχεδίου αναδιάρθρωσης, [...] γεγονός είναι ότι το σχέδιο [αυτό] [...] δεν υποβλήθηκε εντός της προθεσμίας που προέβλεπε η απόφαση [της 13ης Μαρτίου 2009] και κατά συνέπεια δεν τηρήθηκαν οι όροι βάσει των οποίων είχε χορηγηθεί η έγκριση.

- (71) Ως εκ τούτου, η προμήθεια της εγγύησης ήταν χαμηλότερη από αυτήν που συνήθως απαιτείται σύμφωνα με την ανακοίνωση για τις τράπεζες ώστε να θεωρηθεί ενίσχυση συμβιβάσιμη, η δε Επιτροπή ενέκρινε αυτό το επίπεδο προμήθειας στην απόφαση [της 13ης Μαρτίου 2009] μόνον βάσει της δέσμευσης της Πορτογαλίας όσον αφορά την υποβολή σχεδίου αναδιάρθρωσης ή εκκαθάρισης που θα μπορούσε να ελαχιστοποιήσει τη στρέβλωση του ανταγωνισμού. Επειδή κανένα τέτοιο σχέδιο δεν υποβλήθηκε μέχρι της 5ης Ιουνίου 2009, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ούτε η εγγύηση [...] ούτε η παράτασή της μετά την 5η Ιουνίου 2009 είναι συμβιβάσιμες με την εσωτερική αγορά.
- (72) Παρότι η Πορτογαλία δεν υπέβαλε σχέδιο αναδιάρθρωσης για την BPP, οι πορτογαλικές αρχές παρέσχον πληροφορίες βάσει των οποίων η διαδικασία εκκαθάρισης είχε ξεκινήσει στις 15 Απριλίου 2010, με την ανάκληση της άδειας άσκησης τραπεζικών δραστηριοτήτων της BPP που θα οδηγούσε στην εκκαθάριση αυτή. Επίσης, δεν θα χορηγηθούν αποζημιώσεις στους μετόχους της BPP πέραν των ποσών που θα προκύψουν από την ίδια τη διαδικασία εκκαθάρισής της. Βάσει της πληροφορίας αυτής η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν υπάρχει κίνδυνος στρέβλωσης του ανταγωνισμού στο μέλλον, όσον αφορά την BPP. Πάντως, το συμπέρασμα αυτό δεν επιτρέπει την άρση του ασυμβίβαστου του μέτρου που εφάρμοσε η Πορτογαλία για την περίοδο μεταξύ 5 Δεκεμβρίου 2008 και 15 Απριλίου 2010.»
- 12 Με το άρθρο 1 της αποφάσεως 2011/346, η Επιτροπή έκρινε «[τ]ην κρατική ενίσχυση που περιέχεται στην εγγύηση σε δάνειο ύψους 450 εκατ. [ευρώ], που χορήγησε παράνομα η Πορτογαλία στην [BPP], κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, [ΣΛΕΕ] [...] ασυμβίβαστη με την [εσωτερική] αγορά».
- 13 Δυνάμει του άρθρου 2, παράγραφος 1, της αποφάσεως αυτής, «[η] Πορτογαλία ανακτά από τη δικαιούχο την ενίσχυση που αναφέρεται στο άρθρο 1.»
- 14 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω αποφάσεως ορίζει ότι «[η] ανάκτηση της ενίσχυσης που αναφέρεται στο άρθρο 1 είναι άμεση και πραγματική».

Το πορτογαλικό δίκαιο

- 15 Το άρθρο 91, παράγραφος 2, του κώδικα που διέπει την αφερεγγυότητα και την εξυγίανση των επιχειρήσεων (Código da Insolvência e da Recuperação de Empresas), που εγκρίθηκε με το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 53/2004 της 18ης Μαρτίου 2004 (στο εξής: CIRE), ορίζει:

«Κάθε απαίτηση που δεν έχει καταστεί ληξιπρόθεσμη κατά την ημερομηνία κηρύξεως της αφερεγγυότητας, ως προς την οποία δεν οφείλονται τόκοι ανταποδοτικού χαρακτήρα ή ως προς την οποία οφείλονται τόκοι χαμηλότεροι απ' ό,τι θα οφείλονταν βάσει του νομίμου επιτοκίου, θεωρείται ότι μειώνεται στο ποσό το οποίο, εάν προσαυξηθεί με τους υπολογιζόμενους επί του ποσού αυτού τόκους, αντιστοίχως, με το νόμιμο επιτόκιο ή με επιτόκιο που ισούται με τη διαφορά μεταξύ του νομίμου επιτοκίου και του συμβατικού επιτοκίου, για την προ της λήξεως της προθεσμίας περίοδο, θα αντιστοιχούσε στο ποσό της εν λόγω απαιτήσεως.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 16 Στις 9 Σεπτεμβρίου 2010 το Estado português άσκησε αγωγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου δυνάμει των διατάξεων του CIRE, με αντικείμενο την εγγραφή και την αποδοχή στο παθητικό της πτωχευτικής περιουσίας της απαιτήσεώς του που απορρέει από την ανάκτηση την οποία εντέλλεται η απόφαση 2011/346.

- 17 Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η Massa Insolvente do Banco Privado Português SA εναντιώθηκε στην ως άνω αγωγή υποστηρίζοντας ότι η απόφαση 2011/346 ενείχε παράνομο χαρακτήρα ο οποίος είχε ως συνέπεια ότι η απαίτηση του Estado português εστερείτο παντός νομικού ερείσματος.
- 18 Ακριβώς υπό το πρίσμα αυτό, στις 9 Σεπτεμβρίου 2011, οι εναγόμενες της κύριας δίκης άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως 2011/346, προσφυγή η οποία απορρίφθηκε από το Γενικό Δικαστήριο στις 12 Δεκεμβρίου 2014 (απόφαση Banco Privado Português και Massa Insolvente do Banco Privado Português κατά Επιτροπής, T-487/11, EU:T:2014:1077).
- 19 Εν τω μεταξύ, λόγω της εκκρεμούσας ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγής, το αιτούν δικαστήριο είχε αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία, εν αναμονή αποφάσεως κρίνουσας τη νομιμότητα της αποφάσεως 2011/346. Πάντως, το Estado português άσκησε έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως περί αναστολής ενώπιον του Tribunal da Relação de Lisboa (Εφετείου Λισσαβώνας), το οποίο απηύθυνε εντολή να συνεχιστεί η διαδικασία, υπενθυμίζοντας τη δυνατότητα του αιτούντος δικαστηρίου να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προς το Δικαστήριο.
- 20 Το αιτούν δικαστήριο εκφράζει αμφιβολίες ως προς το κύρος της αποφάσεως 2011/346. Πρώτον, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της εγγυήσεως ως «κρατικής ενισχύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, το εν λόγω δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής δεν προβλέπουν ότι το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών πρέπει απλώς και μόνο να είναι ικανό να επηρεασθεί από το επίμαχο μέτρο, αλλά ότι το εμπόριο αυτό πρέπει να επηρεάζεται πραγματικά. Πάντως, το αιτιολογικό της αποφάσεως 2011/346 δεν παρέχει τη δυνατότητα να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η εγγύηση επηρέασε πραγματικά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Εξάλλου, κατά το εν λόγω δικαστήριο, τα πραγματικά περιστατικά δεν καθιστούν κατ' ανάγκην δυνατή τη συναγωγή του συμπεράσματος ότι υφίσταται ένας τέτοιος επηρεασμός. Επ' αυτού, το εν λόγω δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 77 της αποφάσεως 2011/346, η εγγύηση παρασχέθηκε στην BPP για την κάλυψη δανείου το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την εξόφληση πιστωτών οι οφειλές προς τους οποίους είχαν καταστεί ή επρόκειτο να καταστούν ληξιπρόθεσμες και ότι η BPP έπαυσε να λειτουργεί στην αγορά από 1η Δεκεμβρίου 2008.
- 21 Δεύτερον, όσον αφορά την εκτίμηση της συμβατότητας της ενισχύσεως, το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 είχε διαπιστωθεί ότι η εγγύηση μπορούσε να κριθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ για χρονικό διάστημα έξι μηνών από την ημερομηνία παροχής της εν λόγω εγγυήσεως, δηλαδή από τις 5 Δεκεμβρίου 2008 έως τις 5 Ιουνίου 2009, λαμβανομένου υπόψη ότι η εκ μέρους της BPP παράβαση των οικονομικών της υποχρεώσεων θα μπορούσε να έχει λίαν αρνητικό αντίκτυπο επί του πορτογαλικού χρηματοπιστωτικού τομέα. Ωστόσο, με την απόφαση 2011/346, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση είναι ασύμβατη, λαμβανομένου υπόψη ότι το Estado português δεν είχε υποβάλει σχέδιο αναδιαρθρώσεως πριν από τη λήξη του προαναφερθέντος χρονικού διαστήματος έξι μηνών, προϋπόθεση στην οποία είχε στηριχθεί η έγκριση του μέτρου ενισχύσεως. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η απόφαση 2011/346 δεν αποσαφηνίζει τους λόγους για τους οποίους το γεγονός ότι το Estado português δεν είχε υποβάλει σχέδιο αναδιαρθρώσεως της BPP επηρεάζει το περιλαμβανόμενο στην απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 συμπέρασμα ως προς τη συμβατότητα της σχετικής ενισχύσεως, και συγκεκριμένα κατά την περίοδο μεταξύ της 5ης Δεκεμβρίου 2008 και της 5ης Ιουνίου 2009.
- 22 Τρίτον, κατά το αιτούν δικαστήριο, υπάρχει αντίφαση στο αιτιολογικό της αποφάσεως 2011/346, καθώς και μεταξύ του αιτιολογικού και του διατακτικού αυτής, όσον αφορά το χρονικό σημείο από το οποίο η εγγύηση αρχίζει να θεωρείται παράνομη. Συγκεκριμένα, από την αιτιολογική σκέψη 24 της αποφάσεως αυτής προκύπτει ότι η ενίσχυση κατέστη παράνομη από τις 6 Ιουνίου 2009. Ωστόσο, στην αιτιολογική σκέψη 72 της εν λόγω αποφάσεως αποσαφηνίζεται ότι η ενίσχυση ήταν ασύμβατη με την εσωτερική αγορά μεταξύ 5ης Δεκεμβρίου 2008 και 15ης Απριλίου 2010. Όσον αφορά το

διατακτικό της απόφασεως 2011/346, σε αυτό περιλαμβάνεται μόνον η κρίση περί του ότι η ενίσχυση είναι ασύμβατη με την εσωτερική αγορά. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το ζήτημα του χρονικού σημείου από το οποίο η εν λόγω εγγύηση πρέπει να θεωρείται παράνομη είναι ζήτημα αποφασιστικής σημασίας για τον υπολογισμό του ποσού της ενισχύσεως.

- 23 Τέλος, τέταρτον, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η εφαρμογή, εν προκειμένω, του άρθρου 91, παράγραφος 2, του CIRE θα μπορούσε να οδηγήσει σε μείωση του ποσού που επρόκειτο να επιστραφεί στο Estado português. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι σημαντικό να διευκρινιστεί αν το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 αντιτίθεται στη μείωση, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 91, παράγραφος 2, του CIRE, του προς ανάκτηση, εκ μέρους του Δημοσίου, ποσού εφόσον συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις.
- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal do Comércio de Lisboa (εμποροδικείο Λισσαβώνας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα τέσσερα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει η απόφαση [2011/346] πλημμελή αιτιολογία:

- α) επειδή δεν αναφέρει τον λόγο για τον οποίο η εγγύηση που παρασχέθηκε από το Estado português επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών;
- β) επειδή δεν διευκρινίζει τον λόγο για τον οποίο η ενίσχυση που χορηγήθηκε υπό μορφή εγγυήσεως — ενίσχυση που αρχικά θεωρήθηκε ότι εμπίπτει στο άρθρο 107, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ— κηρύχθηκε αργότερα ασύμβατη με την [εσωτερική] αγορά;

2) Έχει η απόφαση [2011/346] ελάττωμα συνιστάμενο στην αντίφαση μεταξύ του αιτιολογικού και του διατακτικού της όσον αφορά το χρονικό σημείο από το οποίο η [ενίσχυση] άρχισε να θεωρείται παράνομη: 5 Δεκεμβρίου 2008 ή 5 Ιουνίου 2009;

3) Αντίκειται η απόφαση [2011/346] στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ κατά το μέτρο που η χορηγηθείσα ενίσχυση δεν επηρέασε το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, λαμβανομένων υπόψη ειδικά του σκοπού του δανείου και της πραγματικής χρήσεώς του, καθώς και του γεγονότος ότι από 1ης Δεκεμβρίου 2008 ο λήπτης της ενισχύσεως δεν ασκεί τη δραστηριότητά του;

4) Αντίκειται η απόφαση [2011/346] στο άρθρο 107, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ κατά το μέτρο που η ενίσχυση προοριζόταν για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους και που, ως εκ τούτου, είναι συμβατή με την [εσωτερική] αγορά;»

- 25 Επικουρικώς, το Tribunal do Comércio de Lisboa υποβάλλει, επιπροσθέτως, το εξής σχετικό με την ερμηνεία ερώτημα:

«Αντιτίθεται το άρθρο 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 659/1999 στη μείωση, στη συγκεκριμένη περίπτωση, του ποσού που πρέπει να επιστραφεί, όταν ο κανόνας αυτός εφαρμόζεται, χωρίς δυσμενείς διακρίσεις, σε όλους τους πιστωτές της αφερέγγυας εταιρίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του παραδεκτού

- 26 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει πέντε ερωτήματα, εκ των οποίων τα τέσσερα πρώτα αφορούν το κύρος της αποφάσεως 2011/346 και το πέμπτο αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 659/1999. Πρέπει να εξετασθεί χωριστά το παραδεκτό, αφενός, των τεσσάρων πρώτων ερωτημάτων και, αφετέρου, του πέμπτου ερωτήματος.

Επί του παραδεκτού των σχετικών με το κύρος της αποφάσεως 2011/346 ερωτημάτων

- 27 Η Πορτογαλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα σχετικά με το κύρος της αποφάσεως 2011/346 ερωτήματα είναι απαράδεκτα. Αναφερόμενη στην απόφαση TWD Textilwerke Deggendorf (C-188/92, EU:C:1994:90), η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι αυτή δεν άσκησε προσφυγή ακυρώσεως βάλλουσα κατά της ως άνω αποφάσεως της Επιτροπής ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η τελευταία αυτή απόφαση δεν δύναται πλέον να προσβληθεί από την εν λόγω κυβέρνηση, οπότε το κύρος της δεν μπορεί, πλέον, να τεθεί υπό αμφισβήτηση ενώπιον εθνικού δικαστηρίου. Εξάλλου, δεν έχει υποβληθεί αίτηση αναστολής εκτελέσεως της αποφάσεως 2011/346. Επομένως, κατά την Πορτογαλική Κυβέρνηση, η ως άνω απόφαση θα πρέπει να εκτελεσθεί κατά τρόπον ώστε να καταστεί δυνατή η άμεση και πραγματική ανάκτηση της ενισχύσεως.
- 28 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, με την απόφασή του TWD Textilwerke Deggendorf (EU:C:1994:90, σκέψη 17), το Δικαστήριο έκρινε ότι ο δικαιούχος κρατικής ενισχύσεως, η οποία αποτέλεσε αντικείμενο αποφάσεως της Επιτροπής της οποίας άμεσος αποδέκτης ήταν μόνον το κράτος μέλος στο οποίο υπάγεται ο δικαιούχος αυτός, ο οποίος είχε αναμφιβόλως το δικαίωμα προσβολής της οικείας αποφάσεως, αλλά άφησε να παρέλθει άπρακτη η προβλεπόμενη συναφώς στο άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ αποσβεστική προθεσμία, δεν έχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της αποφάσεως αυτής ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (βλ., επίσης, αποφάσεις Nachi Europe, C-239/99, EU:C:2001:101, σκέψη 30, και Lucchini, C-119/05, EU:C:2007:434, σκέψη 55). Το Δικαστήριο εκτίμησε πράγματι ότι ενδεχόμενη υιοθέτηση της αντίθετης λύσης θα ισοδυναμούσε με αναγνώριση, υπέρ του δικαιούχου της ενισχύσεως, της ευχέρειας να παρακάμψει το απρόσβλητο της αποφάσεως με το οποίο, δυνάμει της αρχής της ασφαλείας δικαίου, πρέπει να περιβάλλεται μια απόφαση μετά την εκπνοή των προθεσμιών για την άσκηση της προσφυγής (απόφαση Nachi Europe, EU:C:2001:101, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 29 Το πραγματικό πλαίσιο στο οποίο διατυπώθηκε η ως άνω νομολογία, δεν αντιστοιχεί σε αυτό της υποθέσεως της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, ο δικαιούχος της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης ενισχύσεως, ο οποίος άσκησε, εντός της προθεσμίας που τάσσει το άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως 2011/346 ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Banco Privado Português και Massa Insolvente do Banco Privado Português κατά Επιτροπής (EU:T:2014:1077), δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποσκοπεί στο να παρακάμψει το απρόσβλητο, με το οποίο περιβάλλεται η ως άνω απόφαση της Επιτροπής, ως εκ του λόγου ότι θέτει υπό αμφισβήτηση το κύρος της ως άνω αποφάσεως της Επιτροπής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου.
- 30 Εξάλλου, εφόσον η λύση που υιοθέτησε το Δικαστήριο στη σκέψη 18 της αποφάσεως TWD Textilwerke Deggendorf (EU:C:1994:90) στηρίζεται στην ύπαρξη του κινδύνου ότι θα μπορούσε να παρακαμφθεί το απρόσβλητο πράξεως της Ένωσης, η λύση αυτή τυγχάνει εφαρμογής μόνον όσον αφορά έναν διάδικο που προβάλλει την έλλειψη νομιμότητας πράξεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενώπιον εθνικού δικαστηρίου ενώ αυτός είχε —αναμφιβόλως— το δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ κατά της πράξεως αυτής, αλλά παρέλειψε να το πράξει εμπροθέσμως. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι το Estado português, το οποίο δεν αμφισβητεί τη

νομιμότητα της απόφασης 2011/346 ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, δεν έχει ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως της εν λόγω απόφασης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου είναι αλυσιτελές όσον αφορά την εκτίμηση του παραδεκτού των σχετικών με το κύρος της εν λόγω απόφασης ερωτημάτων.

31 Τέλος, από την απόφαση TWD Textilwerke Deggendorf (EU:C:1994:90) δεν προκύπτει ότι το παραδεκτό ενός σχετικού με το κύρος πράξεως της Ένωσης προδικαστικού ερωτήματος εξαρτάται από την προϋπόθεση να έχει υποβληθεί αίτηση αναστολής εκτελέσεως της τελευταίας αυτής πράξεως βάσει του άρθρου 278 ΣΛΕΕ. Συγκεκριμένα, η ως άνω απόφαση δεν αναφέρεται στην εκτελεστότητα της πράξεως της Ένωσης της οποίας το κύρος τίθεται υπό αμφισβήτηση, αλλά στηρίζεται στον κίνδυνο παρακάμψεως του απρόσβλητου της εν λόγω πράξεως της Ένωσης.

32 Επομένως, τα τέσσερα πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία αφορούν το κύρος της απόφασης 2011/346, είναι παραδεκτά.

Επί του παραδεκτού του σχετικού με την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 659/1999 ερωτήματος

33 Κατά την Επιτροπή, στην απόφαση περί παραπομπής δεν παρατίθεται αιτιολογία όσον αφορά το λυσιτελές του ερωτήματος αυτού. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή εκτιμά ότι το ερώτημα αυτό είναι απαράδεκτο.

34 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ του τελευταίου και των εθνικών δικαστηρίων την οποία έχει θεσμοθετήσει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, μόνο στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο εκδικάζει τη διαφορά και πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, απόκειται να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής απόφασης για να είναι σε θέση να εκδώσει την απόφασή του όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να απαντήσει (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Kamberaj, C-571/10, EU:C:2012:233, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και διάταξη Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit, C-24/13, EU:C:2014:40, σκέψη 39).

35 Εντούτοις, το Δικαστήριο οφείλει, προκειμένου να εξακριβώσει αν έχει αρμοδιότητα, να εξετάζει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο. Συγκεκριμένα, το πνεύμα συνεργασίας που πρέπει να πρυτανεύει κατά τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής συνεπάγεται ότι το εθνικό δικαστήριο σέβεται την αποστολή που έχει ανατεθεί στο Δικαστήριο, η οποία συνίσταται στη συμβολή του στην απονομή της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών και όχι στη διατύπωση συμβουλευτικών γνώμων επί γενικών ή υποθετικών ερωτημάτων (βλ. απόφαση Kamberaj, EU:C:2012:233, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και διάταξη Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit, EU:C:2014:40, σκέψη 40).

36 Συναφώς, η αίτηση προδικαστικής απόφασης που υποβάλλει εθνικό δικαστήριο μπορεί να απορριφθεί μόνον αν είναι πρόδηλο ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία ζητεί το δικαστήριο αυτό δεν έχει καμιά σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης ή ακόμη όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (βλ. απόφαση Kamberaj, EU:C:2012:233, σκέψη 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και διάταξη Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit, EU:C:2014:40, σκέψη 41).

- 37 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο διευκρινίσεις ως προς την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 659/1999 προκειμένου να καταστεί δυνατή η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου εκτίμηση της συμβατότητας του άρθρου 91, παράγραφος 2, του CIRE με τις ως άνω διατάξεις.
- 38 Ωστόσο, από κανένα στοιχείο του φακέλου που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι το άρθρο 91, παράγραφος 2, του CIRE είναι εφαρμοστέο επί της διαφοράς της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, η εν λόγω διάταξη αναφέρεται στις απαιτήσεις που δεν έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες «κατά την ημερομηνία κηρύξεως της αφερεγγυότητας, ως προς [τις οποίες] δεν οφείλονται τόκοι ανταποδοτικού χαρακτήρα ή ως προς [τις οποίες] οφείλονται τόκοι χαμηλότεροι απ' ό,τι θα οφείλονταν βάσει του νομίμου επιτοκίου».
- 39 Πάντως, η επίμαχη στην κύρια δίκη απαίτηση του Estado português ήταν ληξιπρόθεσμη πριν από την κίνηση της διαδικασίας εκκαθάρισεως της BPP, στις 15 Απριλίου 2010. Συγκεκριμένα, όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 24 της αποφάσεως 2011/346, η επίμαχη στην κύρια δίκη κρατική ενίσχυση έπρεπε, εν πάση περιπτώσει, να θεωρείται παράνομη, δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, από τις 6 Ιουνίου 2009, εφόσον με την απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 η εν λόγω ενίσχυση κρίθηκε συμβατή με την εσωτερική αγορά μόνο για περίοδο έξι μηνών, δηλαδή έως τις 5 Ιουνίου 2009.
- 40 Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται απλώς στο ενδεχόμενο εφαρμογής του άρθρου 91, παράγραφος 2, του CIRE επί της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 41 Υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα δεν ζητείται ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που να είναι αντικειμενικώς αναγκαία για την απόφαση που καλείται να εκδώσει το αιτούν δικαστήριο (βλ. διατάξεις Abt κ.λπ., C-194/10, EU:C:2011:182, σκέψη 37, καθώς και Dél-Zempléni Nektár Leader Nonprofit, EU:C:2014:40, σκέψη 44).
- 42 Κατά συνέπεια, το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο αφορά την ερμηνεία του άρθρου 14, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 659/1999, είναι απαράδεκτο.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου τμήματος του πρώτου ερωτήματος και επί του τρίτου ερωτήματος

- 43 Με τα ερωτήματα αυτά, που πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί, αφενός, αν ο χαρακτηρισμός της εγγυήσεως ως «κρατικής ενισχύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, είναι επαρκώς αιτιολογημένος λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η απόφαση 2011/346 δεν αναφέρει τον λόγο για τον οποίο η εγγύηση αυτή επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Αφετέρου, το ως άνω δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η Επιτροπή διαπίστωσε ορθώς ότι η εγγύηση επηρεάζει το εν λόγω εμπόριο, κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, λαμβανομένων υπόψη του σκοπού του δανείου, με το οποίο ήταν σχετική η εγγύηση αυτή, καθώς και του γεγονότος ότι από την 1η Δεκεμβρίου 2008 η BPP δεν ασκούσε, πλέον, τη δραστηριότητά της.
- 44 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η επιβαλλόμενη από το άρθρο 296 ΣΛΕΕ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και να επιτρέπει να διαφανεί κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, ούτως ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχό του (απόφαση Nuova Agricast, C-390/06, EU:C:2008:224, σκέψη 79 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 45 Εφόσον για τον χαρακτηρισμό μέτρου ως «κρατικής ενισχύσεως», κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, απαιτείται να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που τάσσει η διάταξη αυτή (αποφάσεις Επιτροπή κατά Deutsche Post, C-399/08 P, EU:C:2010:481, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και Ministerio de Defensa και Navantia, C-522/13, EU:C:2014:2262, σκέψη 19), η απόφαση της Επιτροπής, με την οποία γίνεται δεκτός ένας τέτοιος χαρακτηρισμός, πρέπει να εκθέτει τους λόγους για τους οποίους το εν λόγω θεσμικό όργανο εκτιμά ότι το σχετικό κρατικό μέτρο πληροί τις ως άνω προϋποθέσεις στο σύνολό τους.
- 46 Όσον αφορά το ζήτημα αν η απόφαση 2011/346 είναι αιτιολογημένη επαρκώς κατά νόμον υπό το πρίσμα της προϋποθέσεως του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, προϋποθέσεως την οποία τάσσει το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πρέπει να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι ένα κρατικό μέτρο έχει πράγματι επιπτώσεις στο εμπόριο αυτό ούτε, εξάλλου, ότι το εν λόγω μέτρο δημιουργεί όντως στρέβλωση του ανταγωνισμού. Το ως άνω θεσμικό όργανο υποχρεούται μόνον να αποδείξει ότι το εν λόγω μέτρο δύναται να παραγάγει τέτοια αποτελέσματα (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις Unicredito Italiano, C-148/04, EU:C:2005:774, σκέψη 54· Cassa di Risparmio di Firenze κ.λπ., C-222/04, EU:C:2006:8, σκέψη 140· Libert κ.λπ., C-197/11 και C-203/11, EU:C:2013:288, σκέψη 76, καθώς και Eventech, C-518/13, EU:C:2015:9, σκέψη 65).
- 47 Εν προκειμένω, πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή προσκόμισε στοιχεία ικανά να καταδείξουν ότι το πλεονέκτημα, του οποίου έτυχε η BPP, μπορούσε να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Επ' αυτού, η Επιτροπή αναφέρεται, με την αιτιολογική σκέψη 58 της αποφάσεως 2011/346, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής θέσεως της BPP έναντι άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων του τραπεζικού τομέα. Επιπροσθέτως, η Επιτροπή υπενθυμίζει, στην αιτιολογική σκέψη 59 της εν λόγω αποφάσεως, τις δραστηριότητες της BPP και τη θέση της τελευταίας αυτής τράπεζας στις εγχώριες και διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Στην αιτιολογική σκέψη 9 της ίδιας αποφάσεως αποσαφηνίζεται ότι η BPP δραστηριοποιείται σε δύο κράτη μέλη και παρέχει υπηρεσίες ιδιωτικής τραπεζικής, συμβουλευτικές υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και υπηρεσίες κεφαλαίων ιδιωτικών συμμετοχών.
- 48 Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που παρατέθηκε στις σκέψεις 44 έως 46 της παρούσας αποφάσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η απόφαση 2011/346 είναι αιτιολογημένη επαρκώς κατά νόμον καθόσον επιτρέπει να διαφανεί κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο ο λόγος για τον οποίο το θεσμικό όργανο, το οποίο εξέδωσε την πράξη, έκρινε στην αιτιολογική σκέψη 60 της αποφάσεως 2011/346 ότι πληρούται εν προκειμένω η προϋπόθεση σχετικά με τον επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.
- 49 Όσον αφορά το ζήτημα αν η Επιτροπή διαπίστωσε ορθώς ότι η εγγύηση επηρέαζε το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, από τη σκέψη 46 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, προς τον σκοπό του χαρακτηρισμού ενός εθνικού μέτρου ως «κρατικής ενισχύσεως», αρκεί να εξετασθεί αν το μέτρο αυτό δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.
- 50 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι ο σκοπός του δανείου, με το οποίο ήταν σχετική η εγγύηση και το οποίο, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 13 της αποφάσεως 2011/346, προοριζόταν αποκλειστικώς για την αποζημίωση των καταθετών και άλλων πιστωτών της BPP, δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να είναι ικανή η εγγύηση να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.
- 51 Συγκεκριμένα, όσον αφορά το κριτήριο περί επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, έχει κριθεί ότι, οσάκις ενίσχυση χορηγούμενη από το κράτος μέλος ενισχύει τη θέση μιας επιχειρήσεως σε σχέση με άλλες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις στο πλαίσιο του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, πρέπει να θεωρείται ότι η ενίσχυση επηρεάζει το εμπόριο αυτό. Συναφώς, το γεγονός ότι οικονομικός τομέας, όπως αυτός των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, αποτέλεσε το αντικείμενο σημαντικής διαδικασίας φιλελευθεροποίησης σε επίπεδο Ένωσης, η οποία ενδυνάμωσε τον ανταγωνισμό που

προέκυπτε ήδη από την ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων κατά τη Συνθήκη, καθιστά ακόμη περισσότερο απαράδεκτες τις πραγματικές ή δυνητικές επιπτώσεις των ενισχύσεων επί του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση *Cassa di Risparmio di Firenze* κ.λπ., EU:C:2006:8, σκέψεις 141, 142 και 145, πρώτη περίπτωση).

- 52 Πάντως, η εγγύηση παρέσχε ένα πλεονέκτημα προς την BPP, στην οποία έδωσε τη δυνατότητα, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 57 της αποφάσεως 2011/346, να επιτύχει καλύτερους χρηματοοικονομικούς όρους για το δάνειο από εκείνους που συνήθως ισχύουν στην αγορά για επιχειρήσεις σε αντίστοιχες συνθήκες, στην ελάχιστη πιθανή περίπτωση που τέτοιου είδους δάνεια θα ήταν διαθέσιμα. Υπό τις συνθήκες αυτές, στην αιτιολογική σκέψη 59 της ως άνω αποφάσεως διαπιστώνεται ορθώς ότι το εν λόγω πλεονέκτημα δύναται να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, λαμβανομένων υπόψη των δραστηριοτήτων της BPP και της θέσεώς της στις εγχώριες και διεθνείς αγορές. Συγκεκριμένα, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, σε περίπτωση που δεν υφίστατο η εισφορά κεφαλαίων που κατέστη δυνατό να υλοποιηθεί χάρη στην εγγύηση, οι πελάτες της BPP θα είχαν πιθανώς επιλέξει να συναλλάσσονται με μια ανταγωνίστρια τράπεζα από το χρονικό σημείο κατά το οποίο η BPP θα άρχιζε να εμφανίζει προμηνύματα οικονομικών δυσχερειών.
- 53 Η προβαλλόμενη παύση της εμπορικής δραστηριότητας της BPP δεν είναι ικανή να αναιρέσει την ως άνω διαπίστωση της Επιτροπής, η οποία περιλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 59 της αποφάσεως 2011/346.
- 54 Συγκεκριμένα, έστω και αν υποτεθεί ότι η ως άνω παύση της δραστηριότητας ήταν αποδεδειγμένη, η BPP θα μπορούσε, μέχρι την ανάκληση της αδείας της περί ασκήσεως τραπεζικών δραστηριοτήτων, στις 15 Απριλίου 2010, να αρχίσει εκ νέου τη συνήθη εμπορική δραστηριότητά της. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή ορθώς διαπίστωσε, στην αιτιολογική σκέψη 59 της αποφάσεως 2011/346, ότι μόνον από τις 15 Απριλίου 2010 εξαλείφθηκε κάθε κίνδυνος περί του ότι η BPP θα μπορούσε να επανέλθει στην αγορά και, ως εκ τούτου, να επηρεάσει δυνητικά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.
- 55 Επομένως, από την εξέταση του πρώτου τμήματος του πρώτου ερωτήματος και από εκείνη του τρίτου ερωτήματος δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος της αποφάσεως 2011/346.

Επί του δευτέρου τμήματος του πρώτου ερωτήματος και επί του δευτέρου ερωτήματος

- 56 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η απόφαση 2011/346 έχει πλημμελή αιτιολογία, εφόσον η ενίσχυση, η οποία είχε αρχικώς κριθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά, κρίθηκε, με την απόφαση αυτή, ασύμβατη με την εν λόγω εσωτερική αγορά. Εξάλλου, το ως άνω δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η εν λόγω απόφαση στηρίζεται σε αντιφατική αιτιολογία ως εκ του ότι εξαγγέλλει, αφενός, στην αιτιολογική σκέψη 24 αυτής, ότι η ενίσχυση κατέστη παράνομη από τις 6 Ιουνίου 2009 και, αφετέρου, στις αιτιολογικές σκέψεις 71 και 72 αυτής, ότι η ίδια ενίσχυση πρέπει να κριθεί ασύμβατη με την εσωτερική αγορά από τις 5 Δεκεμβρίου 2008.
- 57 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 108, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, ΣΛΕΕ βαρύνει τα κράτη μέλη με την υποχρέωση γνωστοποιήσεως των σχεδίων για τη θέσπιση ή την τροποποίηση ενισχύσεων. Κατά την τελευταία περίοδο της διατάξεως αυτής, το κράτος μέλος που προτίθεται να χορηγήσει ορισμένη ενίσχυση δεν μπορεί να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα προτού η εν λόγω διαδικασία καταλήξει σε τελική απόφαση της Επιτροπής. Η απαγόρευση που προβλέπει η εν λόγω διάταξη έχει ως σκοπό να κατοχυρώσει ότι, προ της επελεύσεως των αποτελεσμάτων ενός συστήματος ενισχύσεων, η Επιτροπή έχει στη διάθεσή της εύλογη προθεσμία για να εξετάσει το σχέδιο διεξοδικώς και, ενδεχομένως, να κινήσει τη διαδικασία της παραγράφου 2 της ίδιας διατάξεως (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις *Γαλλία κατά Επιτροπής*, C-301/87, EU:C:1990:67, σκέψη 17, καθώς και *CELF και ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, EU:C:2008:79, σκέψεις 33 έως 36).

- 58 Το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ θεσπίζει, ως εκ τούτου, προληπτικό έλεγχο των σχεδίων νέων ενισχύσεων (αποφάσεις Lorenz, 120/73, EU:C:1973:152, σκέψη 2· CELF και ministre de la Culture et de la Communication, EU:C:2008:79, σκέψη 37, καθώς και Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, σκέψη 25).
- 59 Από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι μέτρο ενισχύσεως το οποίο τίθεται σε εφαρμογή κατά παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ είναι παράνομο. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται εξάλλου στο άρθρο 1, στοιχείο στ', του κανονισμού 659/1999 (βλ. απόφαση Residex Capital IV, C-275/10, EU:C:2011:814, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 60 Η Επιτροπή οφείλει να εξετάζει τη συμβατότητα της σχεδιαζόμενης ενισχύσεως με την εσωτερική αγορά, ακόμη και σε περίπτωση κατά την οποία το κράτος μέλος παραβαίνει την απαγόρευση εφαρμογής των μέτρων ενισχύσεως και κατά την οποία η ενίσχυση είναι, ως εκ τούτου, παράνομη. Πάντως, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι η απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τη συμβατότητα ενισχύσεως δεν επηρεάζει την έλλειψη νομιμότητας της τελευταίας αυτής ενισχύσεως, η οποία απορρέει από την παράβαση της απαγορεύσεως που θέτει το άρθρο 108, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, ΣΛΕΕ. Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία θα κατέληγε στο να ευνοείται η εκ μέρους του οικείου κράτους μέλους μη τήρηση του άρθρου 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ, πράγμα που θα το καθιστούσε άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, C-354/90, EU:C:1991:440, σκέψη 16, καθώς και CELF και ministre de la Culture et de la Communication, EU:C:2008:79, σκέψη 40).
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι η απόφαση 2011/346 μνημονεύει διαφορετικές ημερομηνίες από τις οποίες η κρατική ενίσχυση πρέπει να θεωρείται παράνομη, αφενός, και ασύμβατη με την εσωτερική αγορά, αφετέρου, ουδόλως καταδεικνύει την ύπαρξη αντιφάσεως στο αιτιολογικό επί του οποίου στηρίζεται η εν λόγω απόφαση.
- 62 Εξάλλου, στις αιτιολογικές σκέψεις 20, 21, 57 και 67 έως 71 της αποφάσεως 2011/346 εκτίθενται επαρκώς κατά νόμον οι λόγοι για τους οποίους η εγγύηση κρίθηκε ασύμβατη με την εσωτερική αγορά παρά το ότι στην απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 είχε διαπιστωθεί ότι η ενίσχυση ήταν συμβατή με την εν λόγω εσωτερική αγορά υπό ορισμένες προϋποθέσεις.
- 63 Συγκεκριμένα, από τις αιτιολογικές σκέψεις 20, 21, 57, 67, 68 και 70 της αποφάσεως 2011/346 προκύπτει ότι η απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 ενείχε προσωρινό χαρακτήρα και είχε εκδοθεί λαμβανομένων υπόψη των αναληφθεισών, εκ μέρους των πορτογαλικών αρχών, δεσμεύσεων σχετικά, αφενός, με τη μη παράταση της ισχύος της εγγυήσεως πέραν της 5ης Ιουνίου 2009 χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή και χωρίς προηγούμενη συγκατάθεση της Επιτροπής και, αφετέρου, σχετικά με την υποβολή σχεδίου αναδιαρθρώσεως της BPP εντός προθεσμίας έξι μηνών, ήτοι το αργότερο έως τις 5 Ιουνίου 2009. Πάντως, στην αιτιολογική σκέψη 67 της αποφάσεως 2011/346 διαπιστώνεται ότι οι πορτογαλικές αρχές παρέτειναν την ισχύ της εγγυήσεως δύο φορές χωρίς να ενημερώσουν προηγουμένως την Επιτροπή σχετικώς ούτε να ζητήσουν τη συγκατάθεσή της και ότι το σχέδιο αναδιαρθρώσεως της BPP δεν υποβλήθηκε, ακόμα και μετά την εκ μέρους της Επιτροπής διαβίβαση σχετικής εντολής προς την Πορτογαλική Δημοκρατία. Συνεπώς, μόνον αφού η Επιτροπή υπενθύμισε τις προϋποθέσεις από τις οποίες εξηρτάτο η έγκριση του μέτρου ενισχύσεως και αφού διαπίστωσε ότι οι εν λόγω προϋποθέσεις δεν είχαν τηρηθεί, το εν λόγω θεσμικό όργανο συνήγαγε το συμπέρασμα, στην αιτιολογική σκέψη 71 της αποφάσεως 2011/346, ότι η εγγύηση ήταν ασύμβατη με την εσωτερική αγορά.
- 64 Επομένως, από την εξέταση του δευτέρου τμήματος του πρώτου ερωτήματος και του δευτέρου ερωτήματος δεν προέκυψαν, επίσης, στοιχεία ικανά να επηρεάσουν το κύρος της αποφάσεως 2011/346.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 65 Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η απόφαση 2011/346 παραβαίνει το άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, εφόσον με την εν λόγω απόφαση κρίνεται ασύμβατη με την εσωτερική αγορά ενίσχυση η οποία προορίζεται «για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους», κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως. Εξάλλου, το ως άνω δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν, δυνάμει της διατάξεως αυτής, η εγγύηση πρέπει να θεωρείται συμβατή με την εσωτερική αγορά.
- 66 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι οι ενισχύσεις που εμπίπτουν στο άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ δεν είναι *ex lege* συμβατές με την εσωτερική αγορά, αλλά δύνανται να θεωρηθούν συμβατές με την εν λόγω αγορά κατά την εκτίμηση της Επιτροπής. Η εκτίμηση αυτή εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του ως άνω θεσμικού οργάνου, το οποίο ενεργεί υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση *Deutsche Lufthansa*, EU:C:2013:755, σκέψη 28).
- 67 Η άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία διαθέτει η Επιτροπή στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ προϋποθέτει περίπλοκες εκτιμήσεις οικονομικής και κοινωνικής φύσεως (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις *Deufil* κατά Επιτροπής, 310/85, EU:C:1987:96, σκέψη 18, και *Ιταλία* κατά Επιτροπής, C-372/97, EU:C:2004:234, σκέψη 83). Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο, κατά τον εκ μέρους του έλεγχο νομιμότητας της ασκήσεως της εξουσίας αυτής, δεν δύναται να υποκαταστήσει την εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις *Ισπανία* κατά Επιτροπής, C-169/95, EU:C:1997:10, σκέψη 34, και *Unicredito Italiano*, EU:C:2005:774, σκέψη 71).
- 68 Οι εναγόμενες της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι από τις αιτιολογικές σκέψεις 64 έως 76 της αποφάσεως 2011/346 προκύπτει ότι η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα περί ασυμβατότητας της εγγυήσεως με την εσωτερική αγορά επί τη βάση της μη τηρήσεως αμιγώς διαδικαστικών υποχρεώσεων, καθόσον η Πορτογαλική Δημοκρατία παρέτεινε την ισχύ της εγγυήσεως δύο φορές χωρίς, προηγουμένως, να έχει ενημερώσει την Επιτροπή σχετικά ούτε να έχει ζητήσει τη συγκατάθεσή της και καθόσον το εν λόγω κράτος μέλος δεν υπέβαλε το σχέδιο αναδιαρθρώσεως της BPP εντός της προθεσμίας έξι μηνών την οποία τάσσει η απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009. Ως εκ τούτου, κατά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, η Επιτροπή παρέλειψε να εκτιμήσει αν η επίμαχη ενίσχυση προοριζόταν για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας του οικείου κράτους μέλους, κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ.
- 69 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, όσον αφορά την αξιολόγηση, υπό το πρίσμα του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, εγγυήσεων του Δημοσίου που έχουν παρασχεθεί σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Επιτροπή οριοθέτησε την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεώς της ως εκ του ότι εξέδωσε την ανακοίνωση για τις τράπεζες. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκλίνει από τους κανόνες που παρατίθενται στην εν λόγω ανακοίνωση, διότι άλλως θα της επιβληθούν ενδεχομένως κυρώσεις λόγω παραβιάσεως γενικών αρχών του δικαίου, όπως είναι η ίση μεταχείριση ή η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης (βλ. απόφαση *Dansk Rørindustri* κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψη 211).
- 70 Πάντως, από την ανακοίνωση για τις τράπεζες προκύπτει ότι η παροχή εγγυήσεως του Δημοσίου πρέπει να θεωρείται ως επείγον μέτρο και, ως εκ τούτου, να είναι κατ' ανάγκην προσωρινή (σημεία 13 και 24). Μια τέτοια εγγύηση πρέπει, επίσης, να συνοδεύεται από μέτρα αναδιαρθρώσεως ή εκκαθαρίσεως του δικαιούχου (σημεία 29 έως 31).
- 71 Με την από 13 Μαρτίου 2009 απόφασή της, η Επιτροπή εφάρμοσε τα κριτήρια της ανακοίνωσης για τις τράπεζες. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 39 της εν λόγω αποφάσεως, η Επιτροπή ενέκρινε την εγγύηση για χρονικό διάστημα έξι μηνών, ήτοι έως τις 5 Ιουνίου 2009, υπό την

επιφύλαξη της υποβολής σχεδίου αναδιαρθρώσεως εκ μέρους της Πορτογαλικής Δημοκρατίας το αργότερο κατά την ίδια ημερομηνία, σύμφωνα με τη δέσμευση που ανέλαβε το κράτος μέλος αυτό. Η Επιτροπή αποσαφήνισε, στην αιτιολογική σκέψη 34 της εν λόγω αποφάσεως, ότι η εκ μέρους της αξιολόγηση της ενισχύσεως έλαβε χώρα υπό την επιφύλαξη της αξιολογήσεως στην οποία ενδεχομένως προβεί, εάν η ισχύς του μέτρου παραταθεί πέραν του ως άνω χρονικού διαστήματος έξι μηνών και υπενθύμισε, στην αιτιολογική σκέψη 41 της ίδιας αποφάσεως, ότι οποιαδήποτε παράταση της ισχύος της εγγυήσεως θα πρέπει να της γνωστοποιείται προγενεστέρως.

- 72 Η Επιτροπή, συμμορφούμενη, επίσης, προς την ανακοίνωση για τις τράπεζες, εκτίμησε, στις αιτιολογικές σκέψεις 67, 70 και 71 της αποφάσεως 2011/346, ότι, μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου από την απόφαση της 13ης Μαρτίου 2009 χρονικού διαστήματος έξι μηνών, δεν επληρούντο, πλέον, τα σχετικά κριτήρια που είχαν ωθήσει το εν λόγω θεσμικό όργανο να χορηγήσει την προσωρινή έγκριση της επίμαχης ενισχύσεως, καθόσον, αντιθέτως προς τις εκ μέρους των πορτογαλικών αρχών αναληφθείσες δεσμεύσεις, αφενός, οι εν λόγω αρχές είχαν παραλείψει να υποβάλουν σχέδιο αναδιαρθρώσεως της BPP εμπροθέσμως και, αφετέρου, οι εν λόγω αρχές είχαν παρατείνει δύο φορές την ισχύ της εγγυήσεως πέραν του μέγιστου χρονικού διαστήματος έξι μηνών, χωρίς, ωστόσο, να γνωστοποιήσουν επισήμως τις εν λόγω παρατάσεις στην Επιτροπή.
- 73 Συγκεκριμένα, από την αιτιολογική σκέψη 39 της αποφάσεως της 13ης Μαρτίου 2009 και από την αιτιολογική σκέψη 71 της αποφάσεως 2011/346 προκύπτει ότι η Επιτροπή μπορούσε να εγκρίνει το επίπεδο προμήθειας ασφάλειας για την εγγύηση, το οποίο ήταν αισθητά χαμηλότερο από αυτό που συνήθως απαιτείται σύμφωνα με την ανακοίνωση για τις τράπεζες, μόνον για σύντομο χρονικό διάστημα και μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η Πορτογαλική Δημοκρατία θα υπέβαλλε, εντός προθεσμίας έξι μηνών, σχέδιο αναδιαρθρώσεως ή εκκαθαρίσεως που να παρέχει τη δυνατότητα να περιορισθεί προσηκόντως κάθε στρέβλωση του ανταγωνισμού.
- 74 Αντιθέτως προς ό,τι διατείνονται οι εναγόμενες της κύριας δίκης, ο διαχρονικός περιορισμός ενισχύσεως χορηγηθείσας υπό τη μορφή εγγυήσεως του Δημοσίου και η εξ αυτού απορρέουσα υποχρέωση γνωστοποιήσεως κάθε παρατάσεως της ισχύος της εν λόγω ενισχύσεως, καθώς και η υποχρέωση του δικαιούχου της εν λόγω εγγυήσεως να υποβάλει σχέδιο αναδιαρθρώσεως, δεν αποτελούν απλές διατυπώσεις, αλλά αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις προκειμένου η ενίσχυση αυτή να μπορεί να κριθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά και το πλαίσιο που διασφαλίζει ότι επείγουσα ενίσχυση, χορηγηθείσα σε προβληματική επιχείρηση, δεν βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού κοινού συμφέροντος, ο οποίος συνίσταται, εν προκειμένω, στην αποφυγή σοβαρής διαταραχής της εθνικής οικονομίας.
- 75 Επομένως, από την εξέταση του τετάρτου ερωτήματος δεν προέκυψαν, επίσης, στοιχεία ικανά να επηρεάσουν το κύρος της αποφάσεως 2011/346.
- 76 Κατόπιν του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι από την εξέταση των ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος της αποφάσεως 2011/346.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 77 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Από την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων που υπέβαλε το Tribunal do Comércio de Lisboa (Πορτογαλία) δεν προέκυψε κανένα στοιχείο ικανό να επηρεάσει το κύρος της αποφάσεως 2011/346/ΕΕ της Επιτροπής, της 20ής Ιουλίου 2010, σχετικά με την κρατική ενίσχυση C 33/09 (πρώην NN 57/09, πρώην CP 191/09) που χορήγησε η Πορτογαλία υπό μορφή κρατικής εγγύησης υπέρ της BPP.

(υπογραφές)